

Thomas docuit de Theologia, 1 p., quaestione 1, art. 4. Sic Cajetanus 12, quaest. 3, art. 5, Sotus 4, distinct. 49, quaestione 1, artic. 4, ubi Richardus, artic. 1, quaestione 8, idem sentit. Differt tamen ab aliis, quia existimat illam visionem principaliter esse practicam quam speculativam, quia principaliter ordinatur ad amorem. Alii e contrario dicunt principaliter esse speculativam, quia primum illa est, quod sit quidditativa cognitio naturae divinae, et ut sic, est speculativa, hinc vero consequenter habet, quod sit affectiva, seu directiva voluntatis, ex quo habet quod practica sit.

12. *Lis componitur.*—Hæc disceptatio solum de modo loquendi esse solet, ideoque ita videtur breviter expedienda. Considerari enim potest illa visio, vel ut est de Deo ipso, vel ut in illo et per illum aliqua alia manifestare potest. Priori modo dico esse simpliciter et omnino speculativam, quia est suprema contemplatio primæ veritatis, et est de re nullo modo operabili a vidente. Imo licet simul videatur Deus ut diligibilis ab ipso vidente et ideo respectu amoris videatur esse de re operabili et regulabili ab ipso; nihilominus etiam sub illa ratione non censeo esse practicam, ut infra etiam de ipsa scientia Dei dicam. Quia neque est practica per modum artis, seu scientiæ factivæ, quia non docet, quomodo sit eliciendus amor, seu phycice faciendus, ut per se constat, nec est practica per modum prudentiæ, quia ille amor necessarius est; unde non regulatur per prudentiam, sed per suum objectum; unde illa visio non excitat amorem practico modo, sed per solum contemplationem objecti applicando illud.

13. At vero prout illa visio judicat de aliquibus actionibus extra Deum, potest esse practica. Primo per modum prudentiæ, quatenus per illam visionem judicare potest beatus de aliis rebus agendis, vel vitandis secundum divinam rationem, seu voluntatem. Secundo per modum artis, quia illa visio conferre potest cognitionem, quæ de se sufficit ad dirigendam artificiosam operationem. Neque enim est inconveniens, ut scientia altioris ordinis utramque rationem complectatur, præsertim cum ex vi primarii objecti speculativa sit, practica vero solum circa secundarium objectum. Ex quo intelligere licet, visionem illam, quatenus formaliter pertinet ad beatitudinem essentialem, esse tantum speculativam et non practicam et hic est sensus divi Thomæ 12, quaestione 3, articulo 5. Quia illa visio non est beatitudo, nisi prout terminatur ad rem increatam: quia solum objectum increatum est beatitudo objec-

tiva essentialis, ut in 1. 2, loco citato latius tractandum est.

CAPUT XIX.

SIT-NE DEI VISIO EJUSDEM SPECIEI ESSENTIALIS IN OMNIBUS BEATIS, ITA UT DEUS UNO TANTUM MODO VISIBILIS SIT.

1. Hæc quaestio, ad declarandam amplius perfectionem illius visionis et hoc attributum invisibilitatis DEI conferre potest. Supponimus autem visionem illam et ratione objecti excedere in perfectione essentiali omnes cognitiones aliarum rerum extra Deum et ratione modi essentialiter differre ab omni cognitione Dei, qua non videtur Deus, prout est in se, eamque superare. Quæ duo et per se nota sunt et ex discursu capitis fient notiora. Inquirimus ergo, an in illa visione sit essentialis diversitas.

2. *Prima opinio.*—Primus dicendi modus esse potest, esse in illa visione specificam diversitatem, ita ut omnis beatus, qui perfectionem habet beatitudinem, habeat etiam visionem essentialiter perfectiorem. Primo quidem, quia unus videns Deum, est essentialiter beator alio, sed essentia beatitudinis est in visione, ergo oportet, ut is, qui beator est, habeat visionem essentialiter perfectiorem, alioqui non esset essentialiter beator, sed accidentaliter.

Secundo possumus argumentari, quia visiones non eodem modo manifestant Deum, sed quædam ostendit ipsum cum habitudine ad plures creaturas, quam alia, quæ diversitas non potest oriri nisi ex specifica distinctione, ut videtur, ergo. Probatur minor, quia visio est imago quædam rei cognitæ, sive illa sit Deus, sive creatura, sed non videtur posse intelligi, quod duæ res omnino ejusdem speciei, et in se indivisibilis in entitatibus suis, sint imagines rerum diversarum, cum ratio imaginis sumatur ex ordine ad rem representatam, ergo. Nec refert, si dicatur, Deum representari primario et creaturam secundario; quia quidquid de hoc sit, nihilominus illa indivisibilis entitas visionis immediate representat creaturam in se ipsa, etiamsi illi hoc conveniat ratione alterius objecti et ideo dicitur secundario convenire.

3. Tertio saltem in intellectibus speciei diversis erit illa visio speciei diversa, id est, in angelis erit visio alterius speciei, quam in hominibus et similiter in angelis inter se juxta specificam diversitatem eorum, ut opinatur Major in 4., distinct. 48., quaest. 11. Et ratio ejus-

est, quia a potentiis speciei distinctis necesse est, prodire actus speciei diversos. Quam opinionem probabilem existimat Paludanus ibi, quest. 5, licet affirmare non audeat. Quod si inferas, consequenter dicendum esse, intellectum nobiliorem in speciei elicere visionem specificè perfectiorem, Major concedit sequelam, et videtur loqui consequenter, quia si non obstante specifica diversitate intellectuum, posset inferior intellectus elevari ad eliciendam visionem essentialiter perfectiorem, ergo et ad eliciendam æque perfectam, atque adeo ejusdem speciei, ergo ex diversitate specifica intellectuum non posset colligi diversitas specifica visionum, quod est destruere ipsius sententiam. Loquitur ergo consequenter et ita etiam docet, infimum angelum habere visionem Dei essentialiter perfectiorem, quam animam Christi. Quod si ulterius inferas, esse etiam magis beatum talem angelum: negat sequelam, quia ille excessus, inquit, in specifica perfectione potest compensari per plures gradus intentionis et claritatis in inferiori speciei. Imo sunt, qui dicant, specificam visionum diversitatem, seu inæqualitatem nihil referre ad diversitatem beatitudinis, quia licet visiones in ratione visionis differant speciei, in ratione beatitudinis erunt ejusdem speciei, quia quod beatificat, est Deus clare visus, et hoc ejusdem rationis est in omnibus; etiam si entitates visionum inter se speciei differant in genere entis. Atque eadem ratione sola inæqualitas in speciei visionis non sufficit facere magis beatum, sed hoc aliunde sumendum erit ex parte objecti visi.

4. *Prima conclusio.*—Dicendum primo, de facto in omnibus beatis visionem beatificam esse ejusdem speciei essentialis, atque adeo illam visionem esse actum cognitionis summe perfectum, qui esse potest in intellectu creato secundum legem ordinariam. Hæc est communis sententia theologorum quam supponit D. Thomas, 1 part., quaest. 12, ubi generatim loquitur de intellectu creato, angelico et humano, et art. 5, censet lumen gloriæ esse idem in omnibus et art. 6, addit, inæqualitatem visionis summi ex majori, vel minori intentione luminis. Expressius hoc docuit Durandus in 2, distinct. 23, quaest. 2, et in 3, distinct. 14, quaest. 1, et in 4, distinct. 49, qu. 6; Marsilius in 3, qu. 10, artic. 2; Sotus in 4, distinct. 49, quaest. 3, artic. 2. Et ratio theologica est, quia homines dicuntur in beatitudine futuri æquales angelis, Matth. 22. Quod patres et expositores intelligunt præcipue dictum esse ratione visionis

beatæ; erunt ergo in hac æquales et non in gradu, vel claritate, ut infra videbimus; ergo in ratione saltem specifica et essentiali. Quod bene confirmat Durandus, quia gratia est ejusdem speciei in angelis et hominibus et similiter charitas per se infusa, ut constat ex 1. part., quaest. 62, et ex materia de Gratia. Et ex Augustino, libro de Correctione et Gratia, cap. 11 et 12, de Civitate cap. 9. Anselmus, lib. de Casu Diab., cap. 1 et ferre per totum librum.

5. *Prima ratio.*—Et adjungi potest ratio, quia gratia et participatio divinæ naturæ altioris ordinis, unde a solo Deo infunditur et ad illam creatura intellectualis solum est in potentia obedientiæ, non ergo est, unde in gratia sanctificante reperiatur diversitas specifica, ergo neque in visione beata; nam illa visio, natura sua, est actus proportionatus tali gratiæ et ultimus finis, ac beatitudo naturalis illi. Et hanc rationem attigit D. Thomas, quaest. 9, de Verit. art. 1 ad 17, ubi concludit, lumen gloriæ esse ejusdem speciei in angelis et hominibus.

6. *Secunda ratio.*—Declaratur secundo hoc modo, quia de hominibus inter se nullus unquam theologorum dubitavit, quin visiones beatificæ in eis sint ejusdem speciei, quia omnes homines sunt ejusdem naturæ specificæ; ergo ordinantur ad finem et beatitudinem ejusdem speciei: et ita Scriptura sacra semper promittit omnibus idem præmium per eandem beatitudinem, quod saltem necesse est intelligi de identitate specifica et essentiali beatitudinis; ergo et visionis. Nam hic non est sermo de beatitudine objectiva, quæ non tantum est una speciei, sed una numero secundum fidem. Loquimur ergo de beatitudine formali, quæ est ipsa visio Dei, quatenus attingit Deum, qui est beatitudo objectiva, ergo si visio est speciei diversa, forma beatificans, ut sic, erit speciei diversa; ergo si in visione, ut visio est, datur diversitas specifica, etiam in formali beatitudine necessario danda est et qui habuerit perfectiorem visionem in speciei, erit sine dubio perfectiori modo beatus essentialiter, præsertim si cætera sint paria. Ergo te converso, si tota humana natura de se ordinatur ad eandem beatitudinem formalem, essentialiter æqualem, necesse est, ut ordinetur ad visionem ejusdem rationis. Sicut quia elevata est ad justitiam et sanctitatem ejusdem ordinis et rationis, necesse est, ut in tota humana natura gratia formaliter justificans sit ejusdem rationis, quamvis in ea esse possit latitudo et graduum inæqualitas.

7. Rursus, si naturam angelicam, vel inter se, vel cum humana comparemus, nulla est ratio fingendi in illa diversitatem specificam visionis, quia si aliqua esset, maxime quia intellectus specie differunt in his naturis, sed hoc nullius momenti est, ergo. Probatum Minor primo, quia a principiis specie differentibus possunt interdum esse effectus, vel actiones ejusdem speciei, si non operentur, quatenus diversa sunt, sed quatenus in aliqua ratione conveniunt. Et hoc speciali ratione locum habet in his intellectibus respectu talis visionis, quia non concurrunt ad illam propria virtute naturali, sed prout elevati, et quatenus per potentiam obedientialem capaces sunt illius visionis. Propter quam causam (ut infra dicam), naturalis perfectio intellectus nihil confert ad majorem, vel minorem perfectionem illius visionis; ergo multo minus diversitas specifica in natura facit diversitatem specificam in visione.

8. *Tertia ratio.* — Tertio ostendi potest a posteriori, quia sequitur, quemlibet angelum habere perfectiorem visionem essentialiter quolibet homine et consequenter esse beatiorem, quod est erroneum, ut ait D. Thomas, 1 p., qu. 198, art. 8, et in 2, distinct. 9, q. 4, art. 8, et 3, contra Gentes, c. 53 et 57. Patet sequela, quia major excellentia specifica non potest satis compensari quacumque perfectione intensiva in inferiori specie. Licet enim in ordine ad effectum extrinsecum, vel utilitates humanas, interdum multitudo, vel intentio in re, vel forma inferioris rationis censeatur æquivalere perfectiori forme melioris in specie, tamen in ordine ad proprium et connaturalem forme effectum, nunquam accidentaliter perfectio potest cum essentiali comparari. Sed visio illa formaliter et natura sua facit beatum, et manifestat Deum clare, prout in se est; ergo quæ fuerit essentialiter perfectior, conferet talem effectum perfectiorem simpliciter. Sicut intellectio naturalis angelica ejusdem objecti semper est perfectior intellectu naturali humana, quantumvis supponatur hæc intentione illam superare.

9. *Philosophica ratio.* — Unde concludi potest philosophica ratio, quia nullum est principium diversitatis specificæ in illa visione; nam visio illa (sicut et alii actus animæ) sumit speciem ab objecto et modo attingendi illud, sed objectum specificans est omnino idem, scilicet Deus prout in se est, qui eodem modo conjungitur per essentialitatem suam omnibus beatis, ut ab eis videatur et eodem modo per se ipsum immediate terminat omnium visiones, ergo.

10. *Secunda conclusio.* — *Objectio.* — *Responsum.* — Hinc dico secundo, probabile esse, in illa visione non posse esse specificam diversitatem, etiam de potentia absoluta, licet hoc non sit certum. Priorem partem insinuat Cajetanus, 3 p., quæst. 10, art. 4, ubi de lumine loquitur, est autem eadem ratio. Nimirum quia nullum est, neque excogitari potest principium specificæ diversitatis in tali visione; nam in objecto et modo attingendi illud, est quædam participatio illius visionis, qua Deus se ipsum videt, perfectissimi ordinis, qui a nobis potest intelligi. Dices: sicut visio creata et increata Dei essentialiter differunt se ipsis, per entitates suas, ita fieri posse duas visiones creatas Dei, quæ specie differant, non ratione objecti, sed absolute per suas entitates. Respondetur, non esse simile, quod adducitur, quia visio increata non habet specificationem ab objecto et differt plus quam genere, cum sit substantia et actus purissimus.

11. Deinde ille respondendi modus confirmat alteram partem assertionis, scilicet rem hanc esse incertam. Tum quia illa responsio non potest evidenter refutari, tum etiam quia fortasse divina virtus plus in hoc potest, quam nos possumus intelligere, præsertim cum hic non appareat evidens implicatio contradictionis. Tamen si nobis loquendum est juxta modum, quo intelligimus specificari et diversificari actus animæ, non invenimus, unde posset oriri in illa visione diversitas essentialis, nam cum ex natura sua respiciat objectum, sicut alii actus intelligendi, non videtur posse per entitatem suam differre specificæ, nisi in objecto, vel habitu ab illud intelligatur aliqua diversitas: hæc autem nulla est in objecto primario, objectum autem secundarium non dat actui speciem, ut dicemus, ergo.

12. *Ad argumenta.* — Unde ad primum argumentum de inæqualitate beatitudinis respondetur, esse æquivocationem in termino. Erit enim inæqualitas in beatitudine essentiali (ut capite sequenti dicemus), id est in forma, qua essentialiter beatificamur, ipsa vero inæqualitas non erit essentialis, sed intensiva, vel individualis. Sicut in via est inæqualitas in gratia essentiali, non tamen est inæqualitas essentialis. Ad secundum argumentum de representatione creaturarum in Deo respondetur argumentum fore alicujus momenti, si representatio et similitudo visionis esset per formalem convenientiam et unitatem cum re representata. At vero cum illa tantum sit similitudo representationis, nulla est difficultas,

quia illa visio tantum repræsentat intentionali modo, et extenditur ad creaturas ex vi primarii objecti perfectius cogniti, a quo sumit speciem suam et ideo non sequitur, inter illas visiones esse differentiam specificam, sed gradualementem, vel individualementem, ut ex dicendis in sequentibus capitibus constabit.

13. Ad tertium respondetur, sententiam Majoris falsam esse et fundamentum ejus de naturali diversitate specifica intellectuum parvi momenti esse, ut ostensum est. Quod etiam ait, quemlibet angelum habere visionem Dei perfectiorem essentialiter, quam sit visio animæ Christi, ab omni veritate et pietate alienum est, ut in tom. 1, 3 p., disp. 26, diximus. Distinctio autem illa de visione in ratione visionis, vel beatitudinis satisfacere non potest, tum quia Christi anima non solum excedit angelos in visione, ut beatitudo est, sed etiam, ut scientia est: tum etiam quia in ratione beatitudinis non posset excessus ille essentialis per accidentales perfectiones compensari: tum denique, quia distinctio illa impertinens est, cum in tali beatitudine essentialiter includatur ratio visionis. Est etiam valde absurdum dicere, perfectionem beatitudinis non attendi ex perfectione visionis, sed ex solo objecto, quia objectum non facit formaliter beatum, sed visio. Item quia vel est sermo de re, quæ est objectum secundum se spectata. Et sic ex illo dogmate sequeretur, omnes beatos esse æquales, ut beati sunt: quod est contra fidem, ut capite sequenti ostendemus, vel est sermo de re illa ut visa et sic necessario includit visionem, nec potest in ea dari magis et minus, nisi ratione visionis.

CAPUT XX.

AN VISIO DEI ÆQUALIS PERFECTIONIS SIT IN OMNIBUS VIDENTIBUS IPSUM.

1. *Error hæreticorum.* — Ex resolutione superioris capitis constat, visiones esse æquales in perfectione essentiali, ideoque consequenter videndum est, an hac sufficiat, ut simpliciter æquales censeantur. Fuit enim antiquus error affirmans æquales esse, cujus auctor fuit Jovinianus, qui dicebat (teste Hieronymo, lib. 2, contra illum) justos non operari, ut mereantur amplius, sed ne perdant quod acceperunt. Idem refert Hieronymus, epist. 17, ad Damasum., tom. 7; significat Augustinus, hæres. 82; D. Thomas, opusc. 29, cap. 6. Hunc errorem secuti sunt Lutherus et sequaces, ut

referunt et impugnant Hosius, in Confess., cap. 87; Vega, lib. 10, in Tridentinum per totum; Sotus 2, de Natura et Gratia, cap. 20, et in 4, d. 49, quæst. 3, art. 2. Et quod mirum est, Durandus, dist. 49, quæst. 2, dicit hanc sententiam esse probabilem, aliam vero huic oppositam dicit esse securiorem. Lutherani nituntur aliis erroribus, ut quod in nobis nulla sit vera justitia, nec meritum, sed sola impetratio justitiæ Christi, qui æque pro omnibus mortuus est: de quibus hic non est dicendum. Fundamentum Joviniani, ut refert Hieronymus, præcipue fuit sumptum ex parabola Matthæi 20, ubi, finito labore unius diei, idem denarius diurnus datur omnibus, qui in vinea laboraverant; in quo significatur æqualitas præmii, ut indicatur illis verbis: *Pares nobis illos fecisti, qui portavimus pondus diei et æstus.*

2. *Secunda opinio.* — Secunda sententia asserit, omnes homines futuros esse inæquales omnino in beatitudine, sic Paludanus in 4, dist. 4, quæst. 1. Et potest fundari primo in illo 1, ad Corinth. 15: *Sicut stella differt, etc.* Ipse vero solum fundatur in quadam proportionem inter angelos et homines. Nam, teste Gregorio, inquit, homines erunt æquales angelis in multitudine et perfectione, sed omnes angeli sunt inter se inæquales, ergo et omnes homines. Excipit tamen ab hac proportionem Christum et Virginem, qui sine ulla comparatione perfectiores sunt omnibus angelis. Aliter summi posset proportio, nam est multorum Patrum sententia, homines assumi ad reparandas sedes angelorum, sed si angeli, qui ceciderunt, stetissent, omnes fuissent inæquales in gloria, ergo et homines, etc.

3. *Prima conclusio.* — Dicendum primo, non omnes videntes Deum futuros esse æquales in perfectione visionis, seu beatitudinis essentialis. Conclusio est de fide. Probatum primo ex Scriptura, in qua primum testimonium est illud Joannis 14: *In domo Patris mei mansiones multe sunt*, quod Jovinianus exponebat de Ecclesia militante, et de variis ordinibus hierarchiæ ejus, sed hoc evidenter impugnat ex contextu; nam aperte Christus loquitur de gloria cœlesti, ad quam tendebat et de qua dixit: *Vado parare vobis locum.* Aliter responderi posset, Christum dicere, esse multas mansiones, non vero inæquales. Tamen omnes sancti intelligunt dictas esse *multas*, propter varietatem earum. Optime Augustinus, lib. de sancta Virginitate, cap. 26, et tract. 67, in Joannem; Cyrillus ibi, lib. 9, cap. 31; Nazianzenus,